

Sığınmacıların Temsilinde Kriz Dönemleri: İddia Temelli Haberlerin Nitel Analizi

Crisis Periods in the Representation of Refugees: A Qualitative Analysis of Claim-Based News

Çisem Gündüz Arabacı

cisem.gunarabaci@gmail.com

Öz: 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın ardından ülkelerinden kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin aktörü olduğu, kriz olarak nitelendirilebilecek son olay 27 Şubat 2020 tarihinde yaşanmıştır. Bu çalışma, özellikle bu tür kriz dönemlerinde Suriyeli sığınmacıların, medyada nasıl konumlandırıldığını inceleyerek, iddia temelli haberlerin söylemsel inşasını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda makale, eleştirel söylem analizi yöntemiyle Suriyeli sığınmacıların medyada hangi iddialara konu oldukları, bu iddiaların hangi iddia sahipleri tarafından dile getirildiği, kullanılan ‘haklılaştırma çerçeveleri’ ve iddia sahiplerinin sığınmacılara karşı bakış açılarını iddia analizi yaklaşımıyla derinlemesine araştırmaktadır. Böylece yalnızca medya aktörlerinin değil; haberlerde iddia sahibi olarak yer alan farklı aktörlerin söylemlerinin de incelenmesiyle, konunun daha ilişkisel bir düzeyde ele alınması hedeflenmektedir. Çalışma, farklı siyasi pozisyonlara sahip olan aktörlerin ve aynı zamanda incelenen farklı ideolojide üç yayın organının kriz zamanlarındaki haberlerde sığınmacıları bir çatışma nesnesi olarak edilgen pozisyonda sunduklarını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: İddia Analizi, Sığınmacılar, Suriye

Geliş Tarihi/Received: 23.05.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 23.09.2025
Yayımlanma Tarihi/ Available Online:
29.09.2025

Abstract: The last event that can be characterized as a crisis, in which Syrians who fled their country to seek refuge in Türkiye following the outbreak of the civil war in Syria in 2011 were the actors, took place on February 27, 2020. This study aims to analyze the discursive construction of claim-based news by examining how Syrian refugees are positioned in the media, especially during such crisis periods. In this context, the article delves into which claims Syrian refugees are the subject of in the media, which claim-holders put forward these claims, the 'justification frameworks' used, and the claim-holders' perspectives on the refugees, through a claim analysis approach using critical discourse analysis. Thus, the aim is to address the issue at a relational level by examining the discourses of not only media actors but also different actors who appear as claim-holders in the news. The study has revealed that actors with different political positions, as well as the three different-ideology media outlets examined, present refugees as objects of conflict and in a passive position in news during crisis times.

Keywords: Claim Analysis, Refugees, Syria

Extended Abstract

Due to the civil war erupting in Syria in 2011, the migration flows have been started towards Türkiye thus Syrian refugees have been in Turkish domestic and foreign policy agenda for more than 10 years. The last issue, which can be defined as the crisis concerning Syrian refugees, occurred on 27 February 2020. This study argues that Syrian refugees are being considered, especially during crisis periods, as conflict objects and this perception makes them more invisible in society. The aim of this study is to investigate claims concerning Syrian refugees in the media, in terms of claims makers and content of claims by referring to the 'claims analysis method'. This method will provide analysis to: which claims the Syrian refugees are subjected to; which claims ...

The protracted Syrian civil war, which dramatically escalated in 2011, precipitated an unprecedented migratory surge towards Türkiye, profoundly embedding the Syrian refugee presence within the intricate tapestry of Turkish domestic and foreign policy for over a decade. This enduring demographic shift has consistently presented a multifaceted challenge, frequently oscillating between humanitarian imperative and perceived sociopolitical burden. A particularly salient juncture, emblematic of this precarious status, materialized on February 27, 2020, when a confluence of geopolitical dynamics culminated in a renewed sense of crisis concerning Syrian refugees. This pivotal moment served as a stark reminder of the refugees' inherent vulnerability to being framed as objects of contention within public and political discourse, a perception that inadvertently exacerbates their social invisibility and further marginalizes their agency within society.

This study posits that the discursive treatment of Syrian refugees in Türkiye, particularly during periods of heightened tension or perceived crisis, transcends mere administrative or humanitarian categorizations. Instead, it argues that these populations are systematically cast into a role of conflictual subjects, a framing mechanism that strips them of their individual complexities and lived experiences, reducing them to simplified representations within broader political narratives. This conceptualization of refugees as "conflict objects" directly contributes to their increased invisibility, not in a literal sense, but in their capacity to be recognized as legitimate social actors with their own voices, rights, and aspirations. Their existence becomes largely defined by the problems they are perceived to generate or the disputes they inadvertently fuel, rather than by their inherent humanity or contributions.

The principal objective of this research is to meticulously investigate the claims concerning Syrian refugees articulated within the Turkish media landscape, focusing specifically on the claims makers themselves and the substantive content of their claims. To achieve this rigorous analytical goal, the study will deploy the 'claims analysis method'. This methodological approach, grounded in a constructivist understanding of social problems, offers a robust framework for deconstructing how social issues—in this case, the presence and status of Syrian refugees—are identified, defined, and contested within the public sphere. It allows for a systematic and granular examination of the discursive processes through which certain representations gain prominence while others are suppressed or ignored.

Through the application of claims analysis, this investigation will meticulously delineate which specific claims Syrian refugees are subjected to in media representations. This involves not only identifying the explicit assertions made about them (e.g., economic burden, security threat, cultural incompatibility, or, conversely, humanitarian plight, international responsibility) but also discerning the underlying assumptions and implicit narratives that inform these claims. Furthermore, the method will facilitate a comprehensive mapping of the diverse actors who emerge as prominent claims makers within media narratives. This includes, but is not limited to, political figures (from both government and opposition), civil society organizations, academics, journalists, international bodies, and indeed, refugees themselves, when their voices manage to penetrate the dominant media discourse.

Beyond merely identifying these actors, the study will delve deeper into the legitimizing frames they strategically employ to render their claims persuasive and acceptable to a broader audience. These legitimizing frames often draw upon deeply ingrained cultural values, nationalistic sentiments, economic rationales, or humanitarian appeals. For instance, claims highlighting economic strain might be framed within an overarching narrative of national austerity, while calls for integration might be framed within a discourse of human rights or civic duty. Understanding these frames is crucial for comprehending the mechanisms through which public opinion is shaped and policy debates are influenced. Concomitantly, the research will meticulously examine the specific viewpoints concerning Syrian refugees that these diverse claims makers articulate, scrutinizing the nuances and divergences in their perspectives, and how these perspectives intersect with their broader ideological or political agendas.

Crucially, this study is deliberately designed to transcend a singular focus on media actors as the sole purveyors of discourse. Recognizing the multifaceted nature of public sphere contention, it will also incorporate the voices and claims of other significant actors who consistently feature as claims makers within news reports and broader public discourse surrounding Syrian refugees. This expanded scope ensures a more holistic and accurate representation of the discursive field. By adopting this comprehensive approach, the research aims to foster a sophisticated relational analysis between these diverse actors and the multifaceted claims they propagate regarding Syrian refugees. This relational lens will illuminate how different claims makers respond to, reinforce, or challenge one another's narratives, creating a dynamic interplay of competing interpretations and demands. Ultimately, this study seeks to offer profound insights into how the discursive landscape surrounding Syrian refugees in Türkiye is constructed, contested, and continuously reshaped, thereby influencing their societal integration, rights, and overall visibility. The findings will contribute significantly to both migration studies and the understanding of mediated public spheres in times of protracted humanitarian crises.

1. Giriş

27 Şubat 2020 tarihinde Suriye Hava Kuvvetleri'nin İdlib'de, Suriye Rejim Ordusu'nun olası saldırılarına karşı karargâh kuran Türk Silahlı Kuvvetleri'ne (TSK) yönelik düzenlediği saldırıda, TSK mensubu 34 asker hayatını kaybetmiştir. Saldırı ulusal kamuoyunda hemen yankı bulmuş, iktidar partisi yetkilileriyle, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Suriyeli göçmenlerin Avrupa'ya geçişlerinin durdurulmayacağını, Suriye'deki krizin faturasını artık sadece Türkiye'nin ödemeyeceğini belirten açıklamalar yapmışlardır (Mülteci Hakları Koordinasyonu, 2021).

Sınırlardaki geçişlerin engellenmeyeceği haberleri sonrası, İçişleri Bakanlığı tarafından bir süre sınırları geçenlerin sayıları açıklanmıştır. Bu süreçte Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de yaşayan toplam Suriyeli sayısı eksi sınırı geçen Suriyeli sayısı şeklinde rakamsallaştırılarak, konunun insani boyutu göz ardı edilmiştir (Erdoğan vd., 2017, s.19). Bu çalışma Suriyeli sığınmacıların, özellikle kriz dönemlerinde medyada bir çatışma nesnesi olarak konumlandırıldığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, Suriyeli sığınmacıların medyada hangi söylemsel iddialara konu oldukları, bu iddiaların hangi aktörler tarafından üretildiği, kullanılan haklılaştırma çerçeveleri ve iddia sahiplerinin sığınmacılara yönelik bakış açıları çözümlenmektedir. Çalışma sadece medya aktörlerinin değil; haberlerde iddia sahibi olarak yer alan farklı aktörlerin de söylemlerini inceleyerek, konuyu ilişkisel bir düzeyde ele almayı hedeflemektedir.

Bu ilişkisel düzlemin zemini iktidar partisinin sığınmacı konusuna hem iç hem dış politika unsuru olarak nasıl yaklaştığının ve geline nokta nasıl bir politika izlemeyi tercih ettiğinin anlaşılması ile somut hale gelebilir. Bu sebeple, literatür kısmında ilk olarak, Suriye'deki iç savaşla birlikte sığınmacıların Türkiye'ye gelmeye başladığı tarihten bugüne dek, tek başına iktidarda olan, iç ve dış politika siyasetini yöneten ve yönlendiren AKP'nin süreç içinde almış olduğu pozisyonlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin ve genel olarak muhalif kanatta yer alanların da nasıl bir söylem geliştirdiği tartışılarak çok aktörlü bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanmıştır. Literatür değerlendirmesi kısmında, sığınmacıların medyada nasıl temsil edildiğini ortaya koyan mevcut ve önceki çalışmalara ve bunların sonuçlarına değinilerek, bu makalenin literatürün neresine ve ne şekilde katkı yapabileceği belirtilmiştir. Zira bu çalışma; literatürde daha önce gerçekleştirilen ve yazılı medyada Suriyeli sığınmacıların nasıl temsil edildiğini inceleyen araştırmalardan farklı olarak, iddia sahiplerine odaklanmakta ve farklı aktörlerin sığınmacılara karşı belirledikleri pozisyonları ve iddialarını irdelemektedir.

Kriz/çatışma dönemi olarak nitelendirilebilecek iki tarih olan 27 Şubat 2020 ve 11 Mart 2020, çalışmanın zaman periyotlarını birbirinden ayıran tarihler olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu tarihler referans alınarak, iddia sahipleri açısından iddiaların konusu/çerçevesi karşılaştırmalı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu iki tarih vasıtasıyla araştırma üç farklı zaman dilimine ayrılmıştır: 1 Ocak-26 Şubat 2020 (birinci dönem), 27 Şubat-10 Mart 2020 (ikinci dönem) ve 11 Mart- 1 Ekim 2020 (üçüncü dönem). Bu dönemlerin merkez noktası olarak Türkiye'nin Suriye ve sığınmacı politikasında bir kırılma yaşanmasına sebep olan 27 Şubat 2020 tarihindeki olay belirlenmiştir. Üçüncü dönemin başlangıcı olarak kabul edilen 11 Mart 2020 tarihi ise, dezavantajlı sığınmacı gruplarını da derinden etkileyen ve ülke gündemini hızla değiştiren Covid-19 Küresel Salgını'nın Türkiye'deki ilk resmi vakasının açıklanma tarihidir. Araştırmanın bitiş tarihi olan 1 Ekim 2020, salgındaki vaka sayılarının ilk zirve noktasını kapsaması nedeniyle önem taşımaktadır.

Haberlerdeki aktörlerin iddialarının mevcut konjonktürden bağımsız olmadığı açıktır. Benzer şekilde, sığınmacılara karşı bakış açıları da tek boyutlu bir düzlemde ilerlememektedir. Bu sebeple, sivil toplum bileşenleri, köşe yazarları, sığınmacılar, Avrupalı siyasilere, uluslararası kurumlar, iktidar ve muhalefet partilerine mensup siyasilere gibi mevcut konjonktür içinde hareket eden farklı aktörlerin iddialarının ele alınması, konuya bütüncül bir değerlendirme sunulması noktasında önemlidir. Bu çalışma özellikle kriz zamanlarında medyada yer alan bu aktörlerin sığınmacı konusunda yönelik iddialarını inceleyerek literatüre katkıda bulunmayı amaçlamakta ve bu dönemlerde sığınmacıların daha da görünmez hale geldikleri varsayımını görünür kılmaktadır.

2. Eleştirel Söylem Analizi ve 'İddia Analizi Yaklaşımı'

Bu çalışma, kriz dönemlerinde Suriyeli sığınmacılarla ilgili yazılı basında yer alan haberlerin kapsamlı bir analizini sunmak amacıyla nitel araştırma metodolojisini benimsemiştir. Nitel araştırma, medya metinlerinin yorumlanması ve anlamlandırılması için güçlü bir çerçeve sunmaktadır (bkz. Denzin & Lincoln, 2011; Creswell, 2013). Özellikle medya ve siyasal iletişim çalışmaları alanında, söylemlerin inşası ve temsillerin analizi gibi konularda nitel yöntemler merkezi bir rol oynamaktadır (bkz. Fairclough, 2003; Van Dijk, 1997). Bu araştırma, medyada yer alan söylemlerin ideolojik boyutlarını ve eşitsizliklerin nasıl yeniden üretildiğini araştıran, nitel araştırma metodolojisinin alt kırkımlarından olan 'eleştirel söylem analizi' yöntemine başvurmuştur. Zira bu analiz yöntemi, medya metinlerindeki dilsel yapıları, ideolojik temsillerin ve güç ilişkilerinin nasıl inşa edildiğini anlamak için güçlü bir çerçeve sunmaktadır (bkz. Fairclough, 2003; Van Dijk, 1997).

Eleştirel söylem analizinin sunmuş olduğu bu genel teorik çerçeve içerisinde, haberlerdeki belirli iddiaların analizine odaklanmak amacıyla 'iddia analizi' yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım gazetecilik ve medya çalışmaları literatüründe belirli bir soruna odaklanan bir analitik yaklaşım veya çerçeve olarak değerlendirilebilir (bkz. Tilly, 1978; Gamson & Wolfsfeld, 1993). Spector ve Kitsuse'nin (1987) de belirttiği üzere, sosyal sorunların kamusal alanda görünürlük kazanması ve tanımlanması, farklı aktörlerin bu duruma dair dile getirdikleri iddialar (claims) aracılığıyla gerçekleşmektedir. Burada "iddia" terimi, bir aktörün belirli bir duruma ilişkin yargısını, talebini veya argümanını ifade eder. İddia, politik bir fikrin sözel veya eylemsel olarak kamusal alanda yer almasıdır. İddia etme yoluyla politik fikir, fiziksel ve sözel eyleme dönüşmektedir (Toker, 2012, s.

70). Bu iddialar, çatışmanın ve konunun medyada nasıl yapılandırıldığıının temelini oluşturur. İddia etmeyi analiz ünitesi olarak ele alan bu yaklaşım, kim, kime, kimin çıkarıyla, hangi argümanı ya da çerçeveyi kullanarak, hangi konuda konuşmuştur sorularına cevap veren bir analiz yapısıdır. (Koopmans & Erbe, 2004, s. 106).

İddia analizi yaklaşımı, özellikle sosyal hareketlerin ve toplumsal çatışmaların medya temsilini inceleyen çalışmalarda önemli bir analitik odak olarak ortaya çıkmıştır. Gamson ve Wolfsfeld, medya ve çatışma arasındaki ilişkiye anlamak, özellikle de kamuoyundaki 'iddiaların' ve anlamlandırma süreçlerinin medyada nasıl şekillendiğini incelemek için çok önemli bir referans noktasıdır. Özellikle Gamson'ın çerçeveleme (framing) teorisi bağlamındaki çalışmaları, sosyal hareketlerin ve diğer aktörlerin belirli bir konuyu (örneğin bir toplumsal sorun veya bir politika) nasıl tanımladığını, nedenlerini ve çözümlerini nasıl sunduğunu inceler. Bu "anlam paketleri" veya "çerçeveler", temelde aktörlerin dile getirdiği iddialar üzerine inşa edilir. Medya ise bu iddiaları seçer, vurgular, yorumlar ve kamuoyuna sunar. Ryan'ın (1991) da vurguladığı gibi, asıl mücadele gerçekliğin hangi yorumla, hangi çerçeveye sunulacağı üzerinedir.

Aktörler, çerçeveler ve konular arasında etkileşime imkân sağlaması, bu yöntemin geleneksel içerik analizine göre daha detaylı ve çok boyutlu analizler yapılabilmesi anlamına gelmektedir. Buna ek olarak, geleneksel içerik analizlerinde merkeze konan aktör çoğunlukla medyadır. Fakat iddia analiz yöntemi, diğer aktörlerin de söylemlerini, tartışma çekilme ve mücadelesini inceleyebilmesi noktasında avantaj sağlamaktadır (Koopmans & Erbe, 2004).

Bu çalışmada da 'iddia' kavramı, medya metinleri içerisinde belirli aktörler tarafından Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak ortaya atılan söylemsel ifadeler, savlar veya argümanlar bütünü olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, bu çalışma da Suriyeli sığınmacılar konusundaki medya söylemlerini analiz ederken, medya metinleri içerisinde yer alan ve farklı aktörler tarafından dile getirilen iddiaları merkeze almaktadır. Bu çalışma, analizin yönünü sığınmacılardan taraf bakarak belirlemektedir. Bu iddiaların kimler tarafından ortaya atıldığı, hangi bağlamlarda sunulduğu ve nasıl haklılaştırıldığı incelenerek, sığınmacıların medyada nasıl temsil edildiği ve bu temsilin altında yatan güç dinamikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylece, "iddia analizi" bu çalışmada eleştirel söylem analizinin bir alt düzlemi ve analitik odağı olarak konumlandırılmıştır. Bu yolla, sığınmacılarla ilgili söylemlerin nasıl inşa edildiği, hangi grupların seslerinin öne çıktığı ve bu söylemlerin altında yatan güç dinamikleri ortaya çıkarılmıştır. Birçok toplumsal sorun gibi, Suriyeli sığınmacılar konusu da kendiliğinden kamusal bir endişe kaynağı veya siyasi gündem maddesi haline gelmemiştir. Dolayısıyla, bu çalışma, sığınmacı meselesini bir sosyal sorun olarak ele alarak, medyada dile getirilen iddiaların inşasını analiz etmektedir.

Bu çalışmada uygulanan iddia analizi yaklaşımının alt değişkenleri; iddianın ana aktörü, karşıt aktörü, nesne aktörü, konusu/haklılaştırma çerçevesi ve bakış açısı olarak belirlenmiştir. İddia içeren haberler, iddia sahibi açısından; muhalefet partilerinin siyasileri, iktidar partisi siyasileri, sivil toplum bileşenleri, Avrupalı siyasiler, uluslararası örgütler, köşe yazarları ve sığınmacılar olmak üzere 7 ana kategoride incelenecektir. Haber çerçeveleri ise Türkiye'nin ulusal çıkarları (siyasi, sosyal ve ekonomik), Avrupa'nın dış politika unsuru/Avrupalı devletlerin çıkarları, insan hakları ve Avrupalı devletlerin yükümlülükleri olarak belirlenmiştir.

Bu noktada, Avrupalı devletlerin yükümlülükleri çerçevesini açıklamak gerekirse, Suriyeli sığınmacılarla ilgili uluslararası hukuktan ve Avrupa Birliği ülkeleriyle Türkiye arasında 2013 yılında imzalanan geri kabul anlaşmasından kaynaklanan yükümlülüklerden bahsedilmektedir.¹ Karşıt aktör gruplandırması ise; iktidar partisi/yetkililer, muhalefet partileri, sığınmacılar, Avrupa/kurumlar ve

¹ <https://www.avrupa.info.tr/tr/geri-kabul-anlasmasi-6895>

Türkiye olarak yapılmıştır. Nesne aktörlerin alt grupları ise; sığınmacılar, Türkiye, Avrupa ve iktidar olarak belirlenmiştir. Haberlerde iddia sahiplerinin sığınmacılara karşı sahip oldukları bakış açıları ise nötr, pozitif ve negatif olarak sınıflandırılmıştır. Sığınmacıların yaşadıkları zorlukları, hak ihlallerini, insani ihtiyaçlarını, uyum süreçlerini, kısacası sığınmacıları insan hakları bağlamında odağına koyan söylemler pozitif olarak değerlendirilmiştir. Konunun yalnızca nesne aktörü olarak yer aldıkları; fakat aslında kendilerinin haberin odağında olmadıkları, olumlu ya da olumsuz sığınmacılarla ilgili bir yorumun yapılmadığı iddia içeren haberlerde bakış açısı nötr olarak nitelendirilmiştir. Sığınmacıların ekonomik ve siyasi yük haline geldiğini savunan, topluma artık zarar verdiklerini ve gitmeleri gerektiğini iddia eden söylemler negatif bakış açısı olarak gruplandırılmıştır.

İnternet üzerinden anahtar kelime ile tarih sınırlandırmasıyla ulaşılan haberler arasından iddia içeren haberler seçilmiştir. Literatürde, günlük kullanımda ve haber dilinde sıklıkla birbiri yerine kullanılan kavramlar olduğu için anahtar kelime olarak 'Suriyeli' 'mülteci' 'göçmen' ve 'sığınmacı' kelimelerinin tamamı kullanılmıştır. Bu sayede analiz kapsamına giren haberlerin gözden kaçırılmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada ise, hukuki statülerinin doğru tanımı olan 'sığınmacı' kelimesi kullanılmıştır (Ersoy & Ala, 2019; Özel, 2020).

Aşağıda örnek bir çözümleme metni iddia analiz tablosuyla gösterilmiştir. Üç gazeteden toplanan 123 haber için tek tek aşağıdaki analiz tablosu doldurulmuştur.

Haber Başlığı: Fahrettin Altun: Göçmenlere Biber Gazı Sıkan Ülke Ahlaktan Bahsedemez, 4 Mart 2020

Alt Başlık: AB Üzerine Düşen Görevleri Yerine Getirmedi

"AB'nin 2015 yılında Türkiye ile yapmış olduğu anlaşma da insani odaklı değil, aynı şekilde güvenlik odaklı bir zihniyete dayalı olarak mültecilerin Avrupa'ya geçişini önlemek için yapılmış bir anlaşmaydı. O zaman bile AB, finansman, vize serbestisi ve diğer birçok konuda üzerine düşen görevleri yerine getirmedi" ("Fahrettin Altun Göçmenlere", 2020).

Tablo 1

Örnek İddia Analizi Tablosu

Kim? (Özne Aktör)	Kime? (Karşı Aktör)	Ne? (Konu, Eylem)	Etkilenen Kim? (Nesne Aktör)	Ne için? (İddia Çerçevesi)
İletişim Başkanı Fahrettin Altun (İktidar Partisi Mensubu)	AB Kurumları Avrupa Ülkeleri	AB Kurumları ve Avrupa Ülkeleri sığınmacı konusuyla ilgili yükümlülüklerini yerine getirmiyor: Geçici koruma statüsünü askıya aldılar, anlaşmaya uymuyorlar, insanlık dışı muamele sergiliyorlar	Yunanistan'a geçmeye çalışan mülteciler	(İnsan Hakları) (Avrupalı Devletlerin Yükümlülükleri)

Bu örnek tabloda görüldüğü üzere, bir haberin iddia içermesi için, haberin özne aktörünün belli olması, iddia içeren kelimelerin kullanılması, karşıt aktörlerin bulunması, karşıt aktörlerin sorumluluğunda olduğu öne sürülen eylemlerin söz konusu olması, iddianın haklılığına ilişkin çerçevelerin belirtilmesi ve iddia eyleminden etkilenen nesne aktörün yer alması gerekmektedir. Bu haberde ana aktörün sığınmacılara bakışı nötr olarak sınıflandırılmıştır; çünkü sığınmacılar konunun sadece nesne aktörü konumundadır, onları merkeze koyan, olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirilebilecek bir tavır belirtilmemiştir.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili iddiaları inceleyen bu araştırmanın örneklemini; hükümet yanlısı Sabah Gazetesi, hükümet karşıtı Cumhuriyet Gazetesi (Şen & Taşdelen, 2019) ve alternatif medya mecrası

Bianet (Taylan, 2012) olarak nitelendirilen üç gazetenin belirlenen dönemlerdeki iddia içeren haberleri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında medya söylemlerinin farklı siyasi çizgilerdeki yansımalarını analiz edebilmek amacıyla, Türkiye'deki medya ortamının kutuplaşmış yapısını temsil eden üç farklı gazete seçilmiştir. Bu gazeteler, hükümet yanlısı, hükümet karşıtı/muhafif ve alternatif medya olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmıştır. Seçilen gazetelerden Sabah Gazetesi hükümet yanlısı duruşu ve iktidar söylemlerini ana akım medyada temsil etmesi sebebiyle bu kategoriye dâhil edilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi eleştirel yayın politikasıyla geleneksel muhafif çizgisini temsil etmektedir. Son olarak Bianet ana akım medyanın dışında kalarak insan hakları sivil toplum ve azınlıklar gibi konulara odaklanan alternatif bir habercilik pratiği sergilemesi nedeniyle araştırmanın kapsamına alınmıştır (Karlı & Budak, 2012).

Türkiye'de medya sahipliğinin belirli holdinglerde yoğunlaşması, medya içeriğinde siyasi taraflılığın artmasına yol açmaktadır. Sabah Gazetesi bu tür büyük medya gruplarından biri olarak genellikle iktidarın politikalarını destekleyen bir yayın çizgisi benimsemekte ve muhafif görüşlere daha az yer vermektedir. Bu durum Türkiye'deki medya kutuplaşmasının en somut örneklerinden biri olarak gösterilmektedir (Kırdemir, 2020).

Farklı ideolojik konumlanmaları ve genel yayın politikaları bulunan bu üç gazetenin siyasi görüş anlamında farklı duruşlar sergiledikleri göz önünde bulundurulduğunda; iddia sahipleri, iddiaların çerçeveleri ve sığınmacılara karşı bakış açıları açısından farklı çıktılar elde edilmesi beklenmektedir. Nitekim, haber metinlerinde kullanılan söylemin benimsenmiş olan ideolojiden etkilendiği ifade edilebilir (Seyhan vd., 2021). Gazetelerin sığınmacılarla ilgili söylemlerinin, yakın durdukları siyasi pozisyonlarla tutarlı olup olmadığı araştırmanın cevap bulmaya çalıştığı sorular arasında yer almaktadır. Hangi aktörlerin kriz zamanlarında daha görünür olduğu ve krizlerin içeriğine göre iddiaların ne şekilde evrildiği araştırılırken; belirlenen periyotlarda Suriyeli sığınmacılarla ilgili iddia içeren söylemlerin ne yönde değiştiğini veya değişmediğini, hangi çerçevelerin görünür olduğu karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur. Bu araştırma, sığınmacıların farklı aktörler tarafından hangi iddialara konu edildiğinin ortaya konması noktasında çok boyutlu bir bakış açısıyla literatüre katkı yapmayı amaçlamaktadır. Çünkü sığınmacı konusu tek başına bir iç siyaset unsuru olmaktan daha karmaşık, çok aktörlü ve çok yönlü bir konudur. Bu sebeple bütün aktörlerin karşılıklı etkileşimlerinin ortaya konması gerekmektedir.

3. Siyasi İklim ve Suriyeli Sığınmacıların Medyada Temsilleri: Söylemin Değişen Eksenleri

AKP'nin sığınmacılara karşı özellikle göç dalgalarının başladığı dönemde sergilemiş olduğu kapsayıcı destekleyici tavır kaynağını İslami dinamiklerle şekillenen jeopolitik yaklaşımından almıştır.

"Göçe dair İslami bakış açısı ve tarih anlatısı, AKP'nin sığınmacı krizini ve yankılarını, modern bir ulus devletin uluslararası sorumluluklarından ve seküler bir dilden ziyade; uhrevi bir vicdan nosyonu etrafında ele almasını beraberinde getirmiştir. Suriyeli sığınmacı krizi AKP'nin bölgede rekabet içerisinde olduğu rejimleri kınamak için bir fırsat yaratmasının yanı sıra; Avrupa'ya yönelik eleştirilerini de kamuoyu önünde dillendirebilme olanağı sunmuştur" (Balkılıç & Teke Llyod, 2020, s. 556).

Avrupa ülkelerinde mültecilere karşı pozitif ve kapsayıcı tutum sergileyen iktidarların liberal kanatta yer aldıkları görülmektedir. Buna karşın; çoğu Avrupa ülkesinde yükselişe geçen ve çoğunda da iktidara gelen sağ partiler göçmen karşıtı söylemleri benimsemekte ve hatta siyasi duruşlarını bunun üzerine kurmaktadır (Akarçay, 2021). Tahincioğlu'nun belirttiği gibi "İktidarda ya da muhalefette olmaları fark etmeksizin, sağ popülist partilerin özellikle seçim zamanlarında sıklıkla vurguladığı biz/onlar ayrımı ve ötekileştirme politikası, seçmeni ulusal kimliğini koruması yönünde politize etme amacı taşımaktadır" (Tahincioğlu, 2020, s. 282).

Ulusal çıkarlar ve bölgede yaşanan siyasi dönüşümler Türkiye’de iktidar partisinin dış politikasında bir değişime gitmesine sebep olmuştur. Bu dönemde dış politikayı oluşturan aktörler ve vizyon incelendiğinde, popülist öğelerin öne çıktığı görülmektedir (Balta, 2021, s. 1). AKP kendini muhafazakâr bir siyasi parti olarak tanımlarken (2023 Siyasi Vizyonu, 2015) ve popülist bir dış politika yürütme eğilimindeyken; sığınmacı yanlısı bir duruş sergilemesi ve buna karşın ana muhalefet partisinin (Cumhuriyet Halk Partisi) merkez-sol kanatta yer almasına rağmen sığınmacılara çekimser bir yaklaşım sergilemesi literatürle uyumsuz bir tablo oluşturmaktadır. Bu noktada, yukarıda değindiğimiz dinsel ortaklıklar devreye girmektedir. Fakat krizin derinleşmesi, ekonomik ve sosyal açıdan çetrefilli hale gelmesi, iktidar partisinin söylemlerini değiştirmesine neden olmuştur. Bu dönüşüm, daha sonraki yıllarda (örneğin 2023 seçimleri öncesi) siyasi söylemin merkezine oturacak olan geri gönderme politikalarının da habercisi niteliğindedir (Heinrich Böll Stiftung Derneği, 2023).

Türk hükümetinin Suriyeli sığınmacılara yaklaşımı sürecin başında uygulanan açık kapı politikası göz önünde bulundurulduğunda tarafsız ve cesaretlendirici olarak nitelendirilebilir (Topçuoğlu, 2019). Nitekim devam eden göç dalgaları sebebiyle sığınmacıların entegrasyonları noktasında sıkıntılar yaşandığı aşikârdır. Toplumun bakışı da zaman içinde değişiklik göstermeye başlamış, misafirperverlik ve din bağlarının getirdiği pozitif tutum yerini, sürecin uzaması, ekonomik ve sosyal sıkıntıların sığınmacılarla bağlantılı olarak dile getiriliyor olmasıyla, önyargılara bırakmaya başlamıştır. Toplumsal nabzın tutulduğu iki araştırma, sığınmacıların yurttaşlığa kabulü noktasında toplumsal muhalefetin daha baskın olduğunu göstermiştir (Erdoğan, 2014). Türkiye’de yaşayan Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusu muhalefetin de konuya bakışını daha keskin hale getirmiştir (Topçuoğlu, 2019). Reyhanlı saldırısı (2013) AKP’nin dış politikada benimsediği ‘açık kapı’ anlayışının kamu güvenliğini tehdit ettiği bağlamında tartışmalara yol açmıştır. Suriyeli sığınmacıların öznesi olduğu güvenlik ve suç ekseninde sunulan haberlerin de medyada sıklıkla yer alması Türk halkının sığınmacılara bakışının olumsuz yönde değişmesine sebep olmuştur (Demir & Atak, 2020).

Göç konusunun güvenlik perspektifinden değerlendirilmesi, göç alan ülkenin toplumsal düzeninin bozulması ve kimliğinin zarar görmesi tehlikelerine dikkat çekilmesini beraberinde getirmektedir (Baran & Macar, 2017). CHP’nin, Suriyeli sığınmacı konusuna özellikle toplumsal yapı ve kimlik üzerinden geliştirdiği “sosyal dokunun bozulması”, “bütün düzenin bozulması” ve “şehirlerin yaşanmaz hale geldiği” bağlamında söylemleri bulunmaktadır. Bununla birlikte CHP’nin genel başkanı ve partinin çeşitli kademelerinde bulunan siyasetçilerin, Suriyeli sığınmacı konusuyla ilgili verdikleri demeçlerde, doğrudan güvenlik kavramları üzerine kurulan söylemlere de rastlanmaktadır (Ekinci & Acar, 2021).

Sığınmacı konusunda söz söyleyen ve faaliyetler yürüten diğer aktörler sivil toplum örgütleridir. Türkiye’de sığınmacıların ihtiyaçlarına ve haklarına yönelik çalışmalarını sürdüren sivil toplum örgütleri mevcuttur. Kimi hak temelli, kimi ihtiyaç temelli yaklaşımlar geliştirerek sığınmacılara yönelik işler yapmaktadırlar (Afyonoğlu, 2021). Söylemler temelde sığınmacılara karşı pozitif bir tutum sergilemesi amacıyla geliştirilmiş olsalar da farklı sivil toplum aktörlerinin söylemleri karşıtlıklar ortaya koymaktadır. “İnanç temelli örgütlenmeler Suriyeli mültecilere yönelik desteklerini din üzerinden temellendirirler. Örneğin İslami oluşumlar için Suriyeliler muhacir kendileri ise Ensar’dır. Seküler ve/ya sol ideolojiye yakın oluşumlarsa göçmenlere yönelik çalışmalarını evrensel insan hakları anlayışı üzerinden temellendirerek “hak temelli” bir zemine oturturlar” (Şenses, 2020, s. 54). Farklı aktörlerin farklı pozisyon aldığı sığınmacı konusunun, sıklıkla krizlerle ifade ediliyor olması, literatürde ifade edildiği üzere, süregelen siyasileşme ve medyatikleşme süreçleri içinde olgunun yeniden kavramsallaştıran bir versiyonu olarak değerlendirilmektedir (Memişoğlu & Başol, 2019).

Literatürde konuyla ilgili yapılan araştırmalar, medyanın ayrımcı söylemlerin yaygınlaşması, meşrulaşması ve yeniden üretilmesi noktasında önemli bir pay sahibi olduğunu ortaya koymaktadır (Ataman, 2014). Türk medyası da Suriyeli sığınmacılara yönelik ayrımcı söylemin yeniden üretilmesinde ve meşrulaştırılmasında önemli rol oynamaktadır. Açık kapı politikasını destekleyen

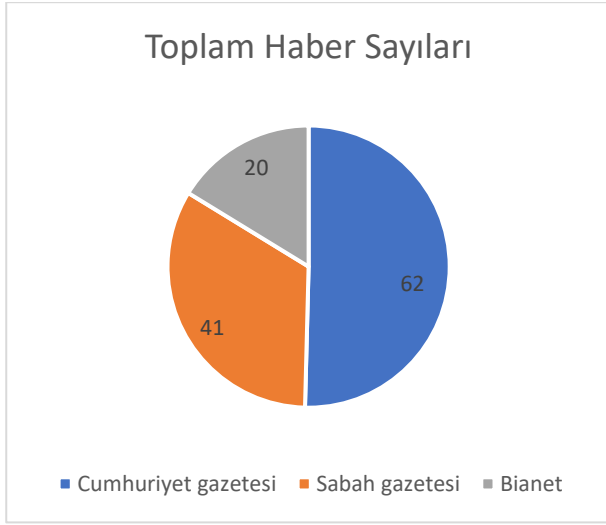
haberlerde bile, Suriyeli sığınmacıların toplumsal ve ekonomik tehdit olarak sunulduğunu ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Doğanay & Çoban Keneş, 2016). Medya temsilleri incelendiğinde, bir yandan sığınmacıların zor koşullar altında 'yoksul' ve 'yardıma muhtaç' bireyler olarak tasvir edildiği, diğer bir yandan ise toplum güvenliği için bir 'tehdit' olarak gösterildiği haberler tespit edilmektedir (Pandır, Efe & Paksoy, 2018). Bununla birlikte; medyanın sığınmacılarla ilgili yaptığı haberlerin niceliksel olarak sınırlı kaldığı ve bu haberlerin büyük bir kısmında ayrımcı dilin tercih edildiği görülmektedir (Erdoğan, 2018). Başka bir çalışmada "Türkiye'de beş medya grubunun hükümetle ilişkilerinin Suriyelilerle ilgili haberlerin önceliğini ve çerçevesini belirlediği "misafirlik" ile tanımlanan "haddini bilme" vurgusunun yaygın yer bulduğu; yerel ve ulusal basında mültecilerin yoksulluklarıyla, mağduriyetleriyle ya da suç kapsamındaki eylemleriyle yer bulabildiği" ortaya koyulmaktadır (Erdoğan vd., 2018). "Mültecilerin medyada eksik ve yanlış yer bulması, onlara karşı önyargıları güçlendirebilmekte ve böylece ev sahibi toplum ve mülteciler arasındaki karşılıklı kabul ve uyum süreçlerini olumsuz etkilemektedir" (İGAM, 2019).

Suriyeli sığınmacı konusunun hükümete yakın ve muhalif gazetelerde farklı şekillerde yansıtılması beklenirken, bu gazetelerin benzer söylemleri de kullandığı görülmüştür. Sabah, Birgün ve Habertürk gazetelerini inceleyen bir araştırma, üç gazetede de sığınmacıları acınacak halde ve yardıma muhtaç kişiler olarak tanımlandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, Sabah Gazetesi hükümetin açık kapı politikasını destekler bir söylem geliştirirken; sığınmacıların Türkiye tarafından sahipleniliyor olmasını fedakârlık olgusuyla aktarmıştır. Sığınmacıları misafir olarak tanımlamış ve kamuoyunun zihninde yük olarak konumlandırılmalarının önüne geçmeye çalışmıştır (Çalık & Baykal, 2020). Erdoğan (2018) iktidar yanlısı gazetelerin Suriyeli sığınmacıları insancıl düzlemde betimlerken; iktidar karşıtı gazetelerin sığınmacıları yük ve tehdit olarak betimleme eğilimi gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2018). Yücel ve Doğanakaya (2017) ise hem muhafazakâr sağ kanat hem de merkez sol kanatta yer alan gazetelerin sığınmacı yanlısı betimlemeler yaptıklarını; bununla birlikte merkez/sol kanattakilerin sığınmacılara daha insan hakları çerçevesinden yaklaştıklarını ortaya koymaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi hem vatandaşlık verilmesi konusu hem de devam eden göç dalgaları, toplumda dinsel bağlar sebebiyle Suriyelilere karşı gelişen pozitif düşüncelerin, misafirliğin artık fazla uzadığı düşüncesine doğru evrilmesine sebep olmuştur. Çünkü bu noktada artık, kısa dönemli bir koruma ve insani destekten çok daha fazlası gerekli hale gelmiş, uzun dönemli ve çok yönlü bir uyum sürecinin zorlukları baş göstermeye başlamıştır. Bu da oldukça çok ayaklı bir iş birliğini de zorunlu kılmaktadır. Sivil toplumun, politika yapımcıların, uygulayıcıların ve aynı zamanda uluslararası aktörlerin de iş birliğini gerektirmektedir (Akar & Erdoğan, 2019).

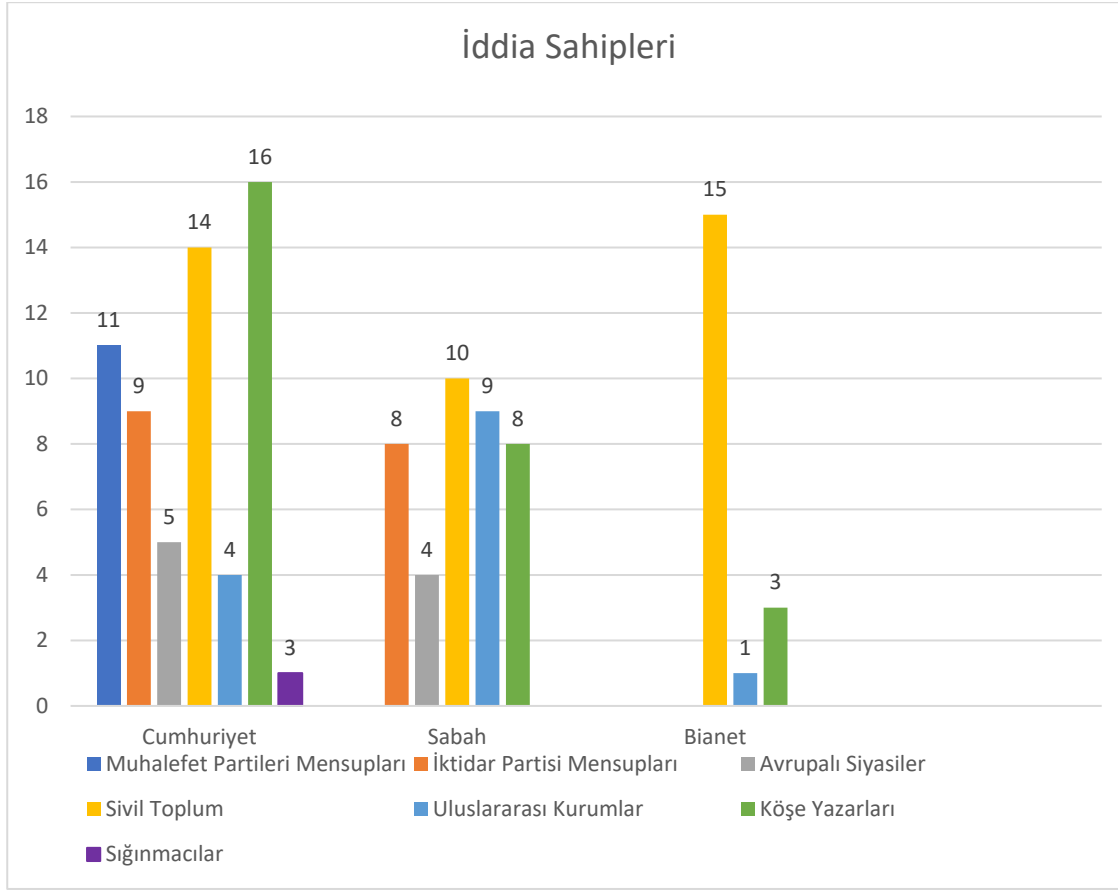
4. Söylemin Ağını Çözmek: İddia Analizi

Araştırma kapsamına giren tarih aralıklarında sığınmacılarla ilgili en fazla iddia içeren habere, 62 haberle Cumhuriyet Gazetesi yer vermiştir. Sabah Gazetesi 41 habere yer verirken, Bianet'te sığınmacılarla ilgili iddia içeren 20 haber tespit edilmiştir.

Tablo 2*İddia İçeren Toplam Haber Sayıları*

Not: Tabloda yer alan bilgiler araştırma bulgularından elde edilmiştir.

İddia sahibi açısından değerlendirildiğinde, Sabah Gazetesi'nde yer alan 41 haberde, iddia sahibi olarak iktidar partisi mensuplarının yer aldığı 8 haber varken; muhalefet partilerine mensup kişilerin iddia sahibi olarak hiçbir haberde yer almadığı görülmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan 62 haberin 9 tanesinde iddia sahibi olarak iktidar partisi mensupları; 11 haberde muhalefet partisi mensupları iddia sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupalı siyasiler, Cumhuriyet Gazetesi'nde 62 haberin 5'inde iddia sahibi olarak yer alırken; Sabah Gazetesi'nde 41 haberin 4'ünde iddia sahibi olarak yer bulmuşlardır. Bianet ise, iddia içeren haberlerinde ne iktidar partisi mensuplarına ne muhalefet partilerine mensup kişilere ne de Avrupalı siyasilere iddia sahibi olarak yer vermemiştir. Bu da Bianet'in aslında bu konuyu siyasilerin tek elinde olan bir konu olarak görmediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3*Haberlerdeki İddia Sahipleri*

Not: Tabloda yer alan bilgiler araştırma bulgularından elde edilmiştir.

Bianet'te sığınmacılarla ilgili yer alan 20 haberin 15'inde iddia sahibi olarak sivil toplum yer almaktadır. Sabah Gazetesi'nde iddia içeren 41 haberin 10'unda sivil toplum mensupları iddia sahibi olarak yer alırken; Cumhuriyet Gazetesi'nde bu oran 62 haberde 14 haber olarak tespit edilmiştir. Oran olarak bakıldığında; Bianet'in sığınmacı konusunda iddia sahibi olarak sivil topluma en fazla söz hakkı tanıyan gazete olduğunu ortaya koymak gerekmektedir ve bu bağlamda Bianet'in sivil toplumu sığınmacı konusunun en önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirdiği varsayılabilir.

Sabah Gazetesi'nde 41 haberin 9'unda; Cumhuriyet Gazetesi'nde 62 haberin dördünde ve Bianet'te 20 haberin birinde uluslararası kurumlar iddia sahibi olarak yer almaktadır. Çok taraflı bir uluslararası konu olarak ele alınan ve dış politika unsuru olarak sıklıkla karşımıza çıkan sığınmacı temasında uluslararası aktörlerin gazetelerde iddia sahibi olarak çok sık yer bulamadığı görülmektedir. Sabah Gazetesi'nde 41 haberin sekizinde köşe yazarları iddia sahibi olarak karşımıza çıkarken; Cumhuriyet Gazetesi'nde 62 haberin 16'sında; Bianet'te 20 haberin üçünde köşe yazarları iddia sahibi olarak yer almaktadır. Oran olarak bakıldığında en fazla köşe yazarı haberine Cumhuriyet Gazetesi'nin yer verdiğini görülmektedir. Bu da sığınmacılar konusunun Cumhuriyet Gazetesi tarafından, diğer iki gazeteye oranla daha öncelikli bir konu olarak ele alındığını göstermektedir.

Sığınmacılar ise Sabah Gazetesi'nde iki haberde; Cumhuriyet Gazetesi'nde üç haberde, Bianet'te bir haberde iddia sahibi olarak yer almışlardır. Bu durum literatürde kısmında belirtildiği üzere, sığınmacıların haberlerde asıl özne olmaları gerekirken nasıl nesne aktör konumuna getirildiklerinin somut bir göstergesidir. Nitekim sığınmacılarla doğrudan ilgili olan 27 Şubat tarihindeki açıklamadan sonra bile sığınmacıların toplamda sadece altı haberde iddia sahibi olarak yer buluyor olması, kriz

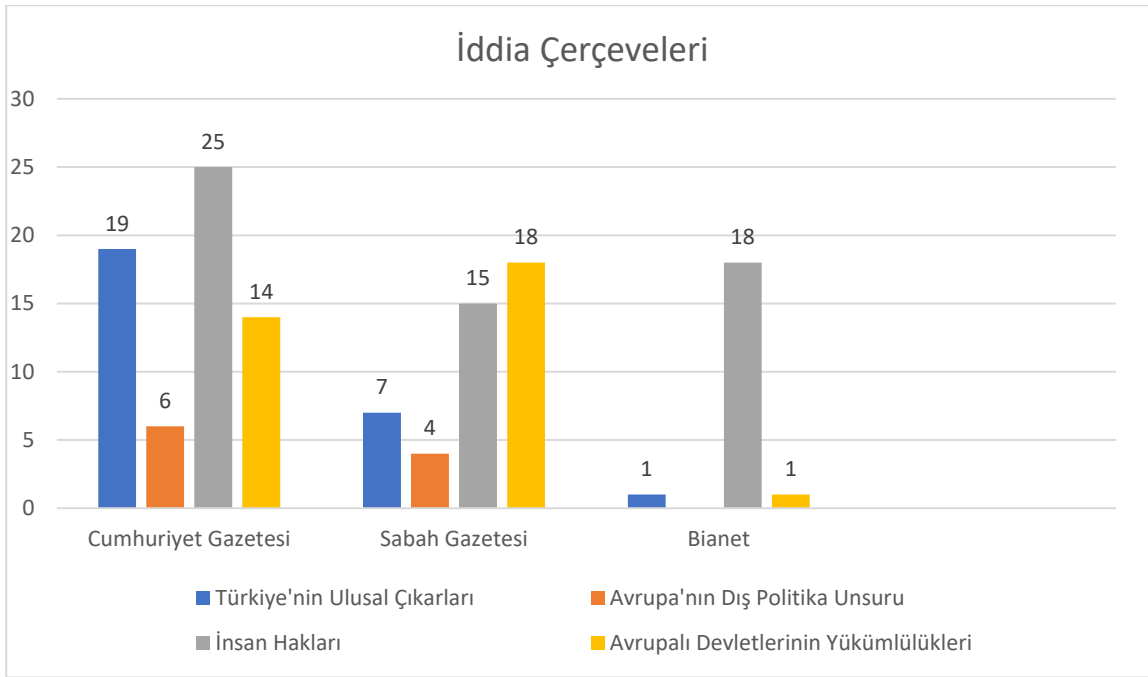
dönemlerinde dahi gündemi belirleyen birincil aktörler olarak konumlandırılmadıklarını ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan 62 haber incelendiğinde, 19 haberde iddia çerçevesi olarak 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' görülürken; 6 haberde iddia çerçevesi olarak 'Avrupa'nın dış politika unsuru' tespit edilmiştir. 25 haberde çerçeve olarak 'insan hakları'; 14 haberde iddia çerçevesi olarak 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' kullanılmıştır.

Sabah Gazetesi'nde 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' çerçevesine yedi haberde başvurulurken; dört haberde 'Avrupa'nın dış politika unsuru' iddia çerçevesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 15 haberde 'insan hakları' haberin çerçevesini oluştururken; 18 haberde 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçeve olarak kullanılmıştır. Oran olarak bakıldığında, 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesi Sabah Gazetesi'nde daha fazla kullanılmaktadır. Bu durum sığınmacı konusunun, bir dış politika unsuru ve Avrupalı devletler karşısında pozisyon ve söylem belirleme aracı olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Bianet'te yer alan 20 iddia içeren haberin 18'inde 'insan hakları' çerçevesi belirgin şekilde ön plana çıkarırken; birinde 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri', birinde de 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' iddia çerçevesi olarak görülmektedir. Bianet'te iddia sahibi olarak sıklıkla karşımıza çıkan sivil toplum bileşenlerinin, iddia çerçevesi olarak 'insan hakları' çerçevesini kullandıkları görülmektedir.

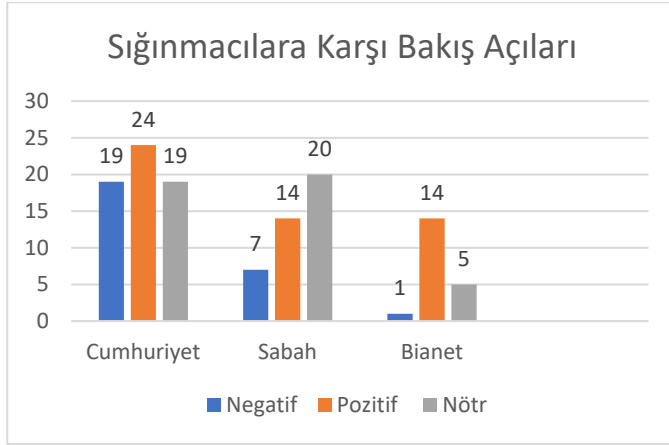
Tablo 4

Haberlerdeki İddia Çerçevesi

Not: Tablodaki bilgiler araştırma bulgularından elde edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan 62 iddia içeren haberin sığınmacılara karşı bakış açısı sınıflandırmaları (nötr, pozitif ve negatif) arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. En belirgin pozitif bakış açısı Bianet'te tespit edilirken, Sabah Gazetesi'nde siyasi konumlanması gereği pozitif bir bakış açısı görülmesi beklenirken; sığınmacılara karşı nötr bir yaklaşım daha belirgin olarak kendini göstermektedir.

Tablo 5*Sığınmacılara Karşı Bakış Açıları*

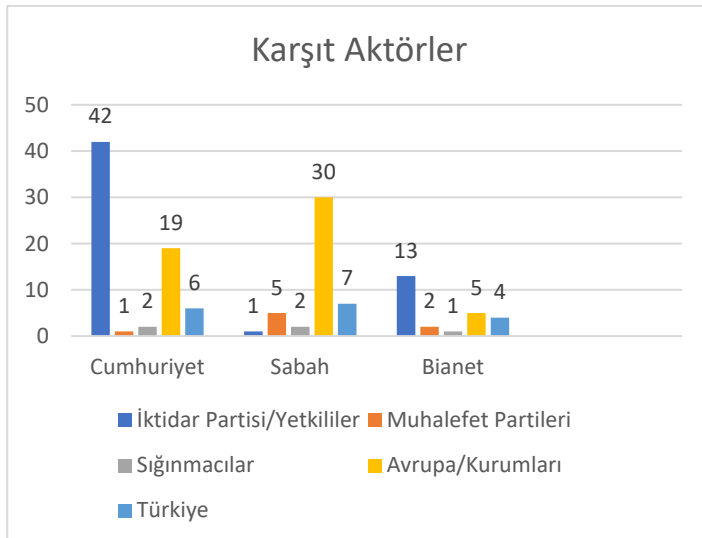
Not: Tablodaki bilgiler araştırma bulgularından elde edilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan 7 Mart 2020 tarihli bir haber, nötr bakış açısının sığınmacıları söylem düzeyinde nasıl yok sayıldığına dair önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Haber Başlığı: İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'dan göçmen açıklaması: "Bu daha başlangıç"

Yunanistan sınırındaki göçmen geçişleri ile ilgili açıklama yapan İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, sınırı geçenlerin sayısının her geçen gün arttığını belirterek, "Bu daha başlangıç, siz bundan sonraki olacaklara bakın. Bundan öncekiler bir şey değil. Maalesef bu sene Balkanlarda hava kurak gitti. Meriç'te su 40-45 santimetreye düştü. Bunu ayağınızla geçebilirsiniz. Miçotakis'in sınırları tutmak gibi bir kabiliyeti yok" dedi ("İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'dan", 2020).

Söz konusu haberde, mevcut durumda sığınmacı olarak yaşadıkları ülkeden başka bir ülkeye kaçmaya çalışan insanların insan hakları bağlamındaki sorunlarına odaklanılmak yerine, bu kişilerin diğer ülkelere bir gözdağı verme aracı olarak değerlendirildikleri görülmektedir. Haberin konusu aslında sığınmacılar ve onların başka ülkelere geçmeye çalışma süreçleridir, nitekim haberde yalnızca nesne aktör konumuna indirgenmekte ve söylem düzeyinde edilgen kılınmaktadır.

Tablo 6*Haberlerdeki Karşıt Aktörler*

Not: Tablodaki bilgiler araştırma bulgularından elde edilmiştir.

Yukarıda yer alan 'Karşıt Aktörler' tablosunda Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan iddia içeren haberlerde karşıt aktör olarak sıklıkla iktidarın konumlandırıldığı görülürken; Sabah Gazetesi'nde büyük ölçüde Avrupa ve Avrupa kurumlarının karşıt aktör olarak bulunduğu haberlere yer verilmiştir. Bianet'te yer alan iddia içeren haberlerde ise karşıt aktör olarak iktidar ve yetkililer tespit edilmiştir.

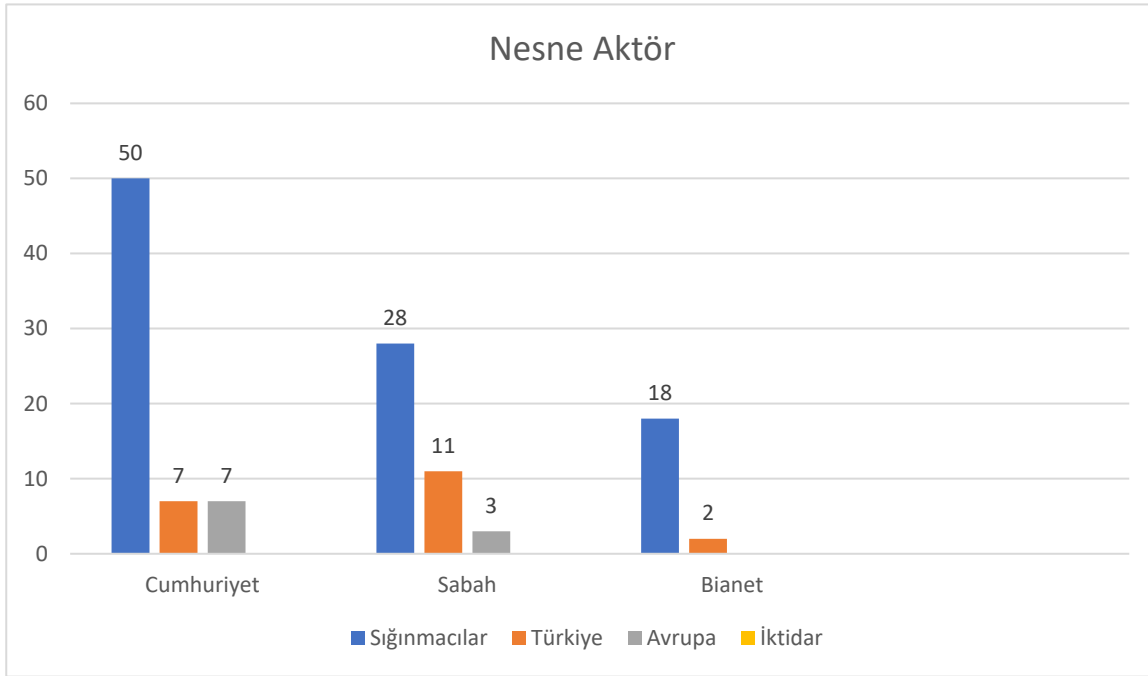
Sabah Gazetesi'nde yer alan ve karşıt aktör olarak Avrupa'nın konumlandırıldığı aşağıdaki örnek haber metninde, çerçeve olarak 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesinin kullanıldığını görmekteyiz:

Haber Başlığı: Sınırdan öldürdükleri mültecilerin hesabını soracağız

Başkan Recep Tayyip Erdoğan: Yunanistan uluslararası hukuku bilmiyor. Sınır hattında takındıkları tavrın bir cinayet olduğunu bilmeleri lazım. Bunun hesabını soracağız. O çırılçıplak soydukları insanları, resimleriyle Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısında gözlerinin önüne sereceğiz ("Sınırdan Öldürdükleri Mültecilerin", 2020).

Tablo 7

Haberlerdeki Nesne Aktörler

Not: Tablodaki bilgiler araştırma bulgularında elde edilmiştir.

Tablo 7'de görüldüğü gibi, sığınmacılara karşı bakış açıları, iddia sahipleri, kullanılan çerçeveler farklılık gösterse de sığınmacılarla ilgili iddia içeren haberlerde en çok sığınmacılar nesne aktör olarak sunulmaktadır.

Yukarıda sunulan, iddia çerçevelerinin, sığınmacılara karşı bakış açılarının ve ilgili aktörlerin toplam sayılarının verildiği tablolar, derinlemesine bir ilişkiel okuma için temel oluşturmaktadır. Bu analizin sağlıklı yapılabilmesi için, hangi iddia sahiplerinin hangi haklılaştırma çerçevelerini kullanarak hangi karşıt aktörlere yönelik pozisyon aldıklarını görebilmek daha da önemli hale gelmektedir. Ek-1 Ek-2 ve Ek-3'te yer alan tablolar, bu ilişkiel düzlemi sayısal verilerle ifade etmektedir. Bazı haberlerde birden fazla karşıt aktör, haklılaştırma çerçevesi ve nesne aktörün yer alabilmesi nedeniyle toplam sayıların haber sayılarıyla farklılık göstermesi mümkündür. Aşağıdaki analiz bölümünde söz konusu ilişkiel düzlemin ayrıntılı okuması gerçekleştirilmiştir.

4.1. İlişkisel iddia analizi

Sabah Gazetesi'nde, sekiz haberde iddia sahibi olarak yer alan iktidar partisi mensupları, iki haberde 'insan hakları' bir haberde 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' çerçevesini kullanılırken; 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesini beş haberde iddia çerçevesi olarak kullanmışlardır. Bu beş haberin birinde muhalefet; diğer dört haberde Avrupalı devletler karşıt aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. İddia sahibinin 'iktidar partisi mensupları' olduğu sekiz haberin altısında sığınmacılar nesne aktör olarak yer alırken; iki haberde Türkiye nesne aktör olarak yer almaktadır. Bu sekiz haberin altısında nötr; ikisinde ise sığınmacılara karşı pozitif bakış açısı söz konusudur. Bu noktada, iktidar partisi yetkililerinin sığınmacı konusunu daha çok bir dış politika unsuru olarak ele alırken; Avrupa devletlerine karşı bir pozisyon alarak, sığınmacıları konunun merkezinde değil görünmez kısımda konumlandıkları görülmektedir. Sabah Gazetesi'nin muhalefet partisi mensuplarının iddia içeren haberine hiç yer vermemiş olması da konunun siyasi açıdan tek taraflı bir şekilde yansıtılmaya çalışılması olarak değerlendirilebilir.

Sabah Gazetesi'nde iddia sahibi olarak uluslararası kurumların yer aldığı dokuz haberin dördünde çerçeve olarak 'insan hakları' kullanılırken; beş haberde de 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesi kullanılmıştır. Uluslararası kurumlar, nesne aktör olarak yedi haberde sığınmacıları; iki haberde Türkiye'yi konumlandırırken, karşıt aktör olarak da üç haberde hem Türkiye hem de Avrupa; altı haberde de sadece Avrupa karşıt aktör olarak belirtilmiştir.

Bu bağlamda, uluslararası kurumların sığınmacı konusunda Avrupalı devletlerin daha sorumluluk sahibi davranması gerektiği noktasında iddialar ortaya koyduklarını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, sığınmacıların konuların odak noktasında değil; diplomatik meselelerin bir nesnesi olarak değerlendirildiklerini görmekteyiz. İddia içeren bu dokuz haberin, dördünde nötr, dördünde pozitif ve birinde de sığınmacılara karşı negatif bakış açısı söz konusudur.

Sabah Gazetesi'nde toplam 10 haberde iddia sahibi olarak yer alan sivil toplum bileşenleri, iddia çerçevesi olarak altı haberde 'insan hakları'nı; iki haberde hem 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' çerçevesini hem de 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesini; bir haberde sadece 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesi kullanılmıştır. Bir haberde ise sadece 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' çerçevesi karşımıza çıkmaktadır. 'İnsan hakları' çerçevesinin kullanıldığı haberlerde sivil toplum mensupları pozitif bakış açısıyla sığınmacıları ele alırken; 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' ve 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevelerini kullandıklarında sığınmacılara karşı bakış açısı nötr veya negatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Sivil toplumun iddia sahibi olarak yer aldığı 10 haberin sekizinde karşıt aktör olarak Avrupa/kurumlar ve iki haberde sığınmacılar yer alırken; nesne aktör olarak yedi haberde sığınmacılar, üç haberde Türkiye görülmektedir. Sivil toplumun Sabah Gazetesi'nde iddia sahibi olarak yer aldığı haberlerde, oran olarak değerlendirildiğinde, 'insan hakları' çerçevesinin daha çok kullanıldığı görülürken; karşıt aktör olarak da daha çok 'Avrupa ve kurumlar' kullanılmıştır.

Köşe yazarları Sabah Gazetesi'nde sekiz haberde iddia sahibi olarak yer almaktadır. Bu sekiz haberin sadece birinde iddia çerçevesi olarak 'insan hakları' çerçevesi kullanılmıştır. Dört haberde 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' ve üç haberde de 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' iddia çerçevesi olarak başvurulmuştur. Köşe yazarlarının iddia sahibi olduğu bu sekiz haberin dördünde 'muhalefet partisi', üç haberde 'Avrupa/kurumlar' ve bir haberde de 'Türkiye' karşıt aktör olarak görülmektedir. Köşe yazarlarının iddia sahibi olarak yer aldığı bu sekiz haberin beşinde sığınmacılar nesne aktör olarak karşımıza çıkmaktadır ve yine bu sekiz haberin beşinde sığınmacılara karşı nötr bir bakış açısı söz konusudur. İktidara yakın pozisyonuyla bilinen Sabah Gazetesi'nin daha sığınmacı yanlı köşe yazılarının olması beklenirken; 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' çerçevesi kullanılırken durum değişmekte ve sığınmacılara karşı belirledikleri tavır da daha nötr ve negatif tarafa doğru kaymaktadır.

Sabah Gazetesi'nde dört haberde iddia sahibi olarak yer alan 'Avrupalı siyasilere', iddia çerçevesi olarak üç haberde 'Avrupa'nın dış politika unsuru', bir haberde 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesini kullanmaktadır. Kendi ülkelerinin dış politika çıkarları söz konusu olduğunda karşıt aktör olarak karşımıza Türkiye çıkarken; 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' nin çerçeve olarak kullanıldığı haberlerde karşımıza karşıt aktör olarak 'Avrupalı devletler' çıkmaktadır. Dört haberin birinde hem sığınmacılar hem Türkiye; ikisinde sadece Türkiye, birinde de sadece sığınmacılar nesne aktör olarak yer almaktadır. Sığınmacılara karşı iki haberde nötr, iki haberde negatif bakış açısı söz konusudur. Sabah Gazetesi'nde sığınmacılar sadece iki haberde iddia sahibi olarak yer almakta ve bu iki haberde de 'insan hakları' çerçevesini kullanmaktadır. Karşıt aktör bir haberde Türkiye; bir haberde de Avrupa/kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacılar, siyasi duruş olarak sığınmacılarla ilgili pozitif söylemler geliştirmesi beklenen bir gazetede bile iddia sahibi olarak oldukça az bulabilmişlerdir.

Çalışmanın belirlenen periyotları arasındaki farklılıkları ortaya koyabilmek açısından belirtmek gerekir ki; 27 Şubat İdlid olayının gerçekleşmesinden sonra, Sabah Gazetesi'nde sığınmacılarla ilgili yer alan iddia içeren haber sayısında artış gerçekleşmiştir. 1 Ocak 2020- 26 Şubat 2020 tarihleri arasında toplamda üç iddia içeren haber yer alırken, 27 Şubat- 10 Mart 2020 tarihleri arasında 24 haber yer almıştır. Bu iddia içeren 24 haberde iddia sahibi olarak hiç muhalefet partilerine mensup kişiler yer almazken, beş köşe yazarı, dört iktidar partisi mensubu, altı sivil toplum bileşeni, bir sığınmacı, dört Avrupalı siyasi, dört uluslararası kurum ve bir uluslararası haber ajansı iddia sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır. 24 haberin 11'inde çerçeve 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' olarak tespit edilirken, altısında 'insan hakları', ikisinde 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' ve üçünde de 'Avrupa'nın dış politika unsuru' çerçeve olarak kullanılmıştır. Söz konusu 24 haberin 16'sinde sığınmacılar, yedisinde Türkiye, birinde de Türkiye ve Avrupa birlikte nesne aktör olarak yer almıştır. Bu tarih aralığında söz konusu 24 iddia içeren haberin 13'ü nötr, altısı pozitif, beşi de negatif bakış açısıyla yazılmış ve 17'inde karşıt aktör Avrupa/kurumlar olarak konumlanmıştır. 27 Şubat olayından sonra, sığınmacı politikasının sebep oldukları Avrupa'nın sorumluluğuna bırakılmaya çalışılmış, iktidarın muhalefeti sadece üç haberde karşıt aktör olarak konumlandırmıştır. 17 haberde 'Avrupa/kurumların' karşıt aktör olarak görülmesi de bunun somut örneğini oluşturmaktadır.

11 Mart 2020- 1 Ekim 2020 arasındaki dönemde koronavirüs vakalarının görülmeye başlanması sebebiyle gündem o yöne doğru evrilmiştir. Bu durumda bir sonucu olarak, bir önceki dönemde sığınmacılarla ilgili iddia içeren 24 haber yer alırken, bu dönemde sayı 15'e düşmüştür. (Bu noktada altını çizmek gerekir ki, tarih aralıklarının uzunlukları birbirinden farklıdır.) Sığınmacılar, dezavantajlı bir grup olmaları nedeniyle Covid-19 Salgını'nda toplumda en çok etkilenen kesimlerin başında gelmelerine rağmen, bu dönemde de medyada yeterli ilgi görememişlerdir. Nitekim nesne aktör olarak dahi haberlere konu olamamaları, medyada yeterli görünürlük kazanamadıklarının bir göstergesidir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan ve muhalefet partilerine mensup kişilerin iddia sahibi olarak yer aldığı 11 haberde, ekonomik ve ulusal çıkarların zedeleniyor olması vurgusu yapılmakta iktidarın sığınmacıları dış politika siyaseti için bir koz olarak kullandığı ileri sürülmektedir. 11 haberin yedisinde muhalefet partilerine mensup iddia sahipleri 'Türkiye'nin ulusal çıkarları' çerçevesini kullanırken, dördünde 'insan hakları' çerçevesine başvurulmuştur. Bu 11 iddia içeren haberin 10'unda karşıt aktör iktidar; birinde de sığınmacılar olarak görülmektedir. 11 haberin hepsinde nesne aktör olarak sığınmacılar tespit edilmiştir. Yedi haberde iddia sahipleri sığınmacılara negatif bir bakış açısıyla yaklaşırken; dört haberde pozitif bir bakış sergilemişlerdir.

İktidar partisi mensuplarının dokuz haberde iddia sahibi olarak yer aldığı Cumhuriyet Gazetesi'nde, iddia çerçevesi olarak 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesi kullanılırken; bu haberlerin yedisinde karşıt aktör Avrupa/kurumlar; birinde sığınmacılar ve birinde de muhalefet partisi olarak belirtilmiştir. Bu haberlerin hepsinde nesne aktör sığınmacılardır, bakış açısı sekiz haberde nötr ve bir haberde pozitif olarak sınıflandırılmıştır. Bu noktada, iktidar partisi mensuplarının karşıt aktör olarak

muhalefeti değil Avrupa'yı konumlandığı görülmektedir. Sığınmacılara karşı bakış açısının yine nötr olduğu ve haberlerde nesne aktör olarak yer bulabildikleri tespit edilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde sivil toplum 14 haberde iddia sahibi olarak görülürken bu 14 haberin hepsinde iddia çerçevesi olarak 'insan hakları' kullanılmıştır. 11 haberde karşıt aktör iktidarken; bir haberde hem iktidar hem Avrupa; iki haberde de sadece Avrupa/kurumlar karşıt aktör olarak yer bulmuştur. 13 haberde sığınmacılara karşı pozitif, bir haberde nötr bakış açısı ortaya konurken; 13 haberde sığınmacılar, bir haber de Avrupa/kurumlar nesne aktör olarak bulunmuştur. . Sivil toplumun iddia sahibi olarak yer aldığı haberlerde de sığınmacılar nesne aktör olarak tespit edilmekte; nitekim bakış açısı insan hakları odaklı ve pozitif olarak gerçekleşmektedir.

Köşe yazarları Cumhuriyet Gazetesi'nde 16 haberde iddia sahibi olarak görülmektedir. 12 haberde 'Türkiye'nin ulusal çıkarları', iki haberde 'insan hakları' ve iki haberde de hem 'insan hakları' hem de 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçeveleri kullanılmıştır. Dört haberde hem iktidar partisi hem de Avrupa karşıt aktör olarak karşımıza çıkarken; 11 haberde sadece iktidar ve bir haberde de sadece Avrupa karşıt aktör olarak yer almıştır. Nesne aktör 15 haberde sığınmacılar, bir haberde Avrupa'yken; sığınmacılara karşı üç pozitif, 10 negatif ve üç nötr bakış açısı yer almaktadır. Bu veriler Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşe yazarlarının sığınmacı konusunu Türkiye'nin çıkarları bağlamında değerlendirdiklerini ve sığınmacılara karşı negatif bir bakış açısına sahip olduklarını göstermektedir. Literatür kısmında altı çizildiği gibi, sığınmacıların artık ülkeye zarar verdikleri düşüncesiyle uyumlu çerçeveler kullanmışlardır.

Avrupalı siyasiler Cumhuriyet Gazetesi'nde sadece beş haberde iddia sahibi olarak yer almaktadır. Bu haberlerin ikisinde karşıt aktör direkt iktidar, ikisinde Türkiye, bir haberde de Avrupa olarak kullanılırken, bu beş haberin hepsinde çerçeve olarak 'Avrupa'nın dış politika unsuru' kullanılmaktadır. İki haberde Türkiye, bir haberde sığınmacılar ve iki haberde de Avrupa nesne aktör olarak yer almaktadır. Sığınmacılara karşı üç nötr iki negatif bakış açısı söz konusudur. Bu veriler Avrupalı siyasilerin sığınmacı sorununa insani boyutundan ziyade bir dış politika unsuru olarak yaklaştıklarını ve bu ekseninde değerlendiklerini göstermektedir.

Uluslararası kurumların iddia sahibi olarak yer aldığı dört haberin üçünde 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesi kullanılırken; bir haberde 'Avrupa'nın dış politika unsuru' çerçevesi kullanılmıştır. Karşıt aktör olarak iki haberde iktidar/yetkililer görülürken, iki haberde de Avrupa görülmektedir. Dört haberde de sığınmacılara bakış nötr olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu veriler, uluslararası kurumların sığınmacılara tarafsız bir bakış açısı geliştirirken; konuya da daha tarafsız şekilde yaklaştıklarını ve Avrupalı devletlerin yükümlülüklerini hatırlatan söylemler geliştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi'nde haberler periyotlar açısından değerlendirildiğinde, 27 Şubat 2020'de gerçekleşen İdlib olayına kadar, yani 1 Ocak 2020-26 Şubat 2020 tarihleri arası, toplam 10 haber yer alırken, 27 Şubat- 10 Mart 2020 tarihlerinde 33 haber; 11 Mart-1 Ekim 2020 tarihleri arası 21 haber yer almaktadır. Pandeminin ortaya çıkışı aslında dezavantajlı bir grup olarak daha çok gündem olmaları beklenen sığınmacıların, iddia içeren haberlere çok konu olmadıkları görülmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde, 27 Şubat 2020 öncesi iktidar partisi mensuplarının iddialarını içeren haberlere yer verilmezken, 10 haberin beşinde muhalefet partisi mensupları iddia sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır. 27 Şubat-10 Mart 2020 arası dönemde ise 33 haberin birinde muhalefet partisi mensupları iddia sahibi olarak yer alırken; yedi haberde iktidar partisi mensupları göze çarpmaktadır. Sivil toplum hem 27 Şubat-10 Mart 2020 arası; hem de 11 Mart- 1 Ekim 2020 arası dönemde altı haberde iddia sahibi olarak görülmektedir. Sivil toplum her iki periyotta da çerçevelerini insan hakları temelinde kurarken; bakış açısı bir haber hariç 11 haberde pozitif olarak gerçekleşmiştir. Avrupalı siyasilerin iddia sahibi olarak yer aldığı haberler sadece 27 Şubat-10 Mart 2020 arası dönemde görülürken, bu dönemde

sığınmacıların dış politika unsuru olarak ele alındığını savlayabiliriz. Uluslararası kurumların da iddia sahibi olarak yer aldığı haberler ise sadece 27 Şubat-10 Mart 2020 arası dönemde tespit edilmiştir.

Sığınmacıların her üç periyotta da iddia sahibi olarak çok az yer bulduğunu; sorunun öznesi iken de nesnesi iken de oldukça az görünür oldukları tespit edilmiştir. 27 Şubat-10 Mart 2020 arası dönemde 33 haberin 11'inde 'insan hakları' çerçevesi, 12 haberde 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesi kullanılmıştır. İktidar partisi 27 Şubat-10 Mart 2020 döneminde iddia sahibi olarak yer aldığı hiçbir haberde 'insan hakları' çerçevesini kullanmamış; buna karşılık 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesine sıklıkla başvurmuştur.

Bianet'te iddia sahibi olarak sığınmacılar, sivil toplum bileşenleri, köşe yazarları ve uluslararası kurumlar yer almıştır. Sivil toplum bileşenleri 15 haberde iddia sahibi olarak yer alırken; bu haberlerin 9'unda karşıt aktör olarak iktidar partisi ve yetkililer görülmektedir. Dört haberde Avrupa/kurumlar üç haberde Türkiye, bir haberde sığınmacılar ve bir haberde de muhalefet karşıt aktör olarak konumlandırılmıştır. Bu 15 haberin 14'ünde insan hakları çerçevesi kullanılmış ve 12'sinde sığınmacılara pozitif bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Köşe yazarların iddia sahibi olarak yer aldığı üç haberin ikisinde 'insan hakları' bir haberde de hem 'insan hakları' hem de 'Avrupalı devletlerinin yükümlülükleri' çerçeveleri kullanılmıştır. Bu üç haberin birinde hem muhalefet hem iktidar, birinde sadece iktidar/yetkililer karşıt aktör olarak konumlandırılmıştır.

Bianet'te yer alan iddia içeren haberler belirlenen periyotlara göre incelendiğinde, 1 Ocak 2020- 26 Şubat 2020 tarihleri arasında Bianet'te sığınmacılarla ilgili hiç habere rastlanmadığı görülmektedir. Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinde sığınmacılarla ilgili en fazla iddia içeren habere 27 Mart 2020- 10 Mart 2020 tarihleri arasında yer verilirken, Bianet'te sığınmacılarla ilgili en fazla habere 11 Mart 2020- 1 Ekim 2020 tarihleri arasında yer verilmiştir. Bu da Bianet'in sığınmacıların bir dış politika unsuru olarak ele alındığı bir periyotta değil, 'insan hakları' çerçevesinin sıklıkla kullanıldığı ve dezavantajlı bir grup olarak ele alındıkları bir zaman diliminde yer verdiğini göstermektedir. Bu bölümde iddia analizine konu olan veriler ilişkisel olarak değerlendirilmiş, çok aktörlü olan sığınmacı konusunun farklı aktörlerin hangi iddialarında nasıl değerlendirildiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

5. Sonuç

Çalışmanın zaman aralıklarını belirleyen ve kriz olarak nitelendirilebilecek tarihler arasında sığınmacı haberlerinin sayısında gözle görülür bir fark gözlenmemiştir. Bu bulgu, kriz anlarında bile sığınmacıların medyada çok fazla yer bulamadığının somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Sığınmacılara karşı farklı yaklaşım sergilemeleri beklenen Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin, kriz zamanlarında bazı ortak söylemlere haber olarak yer verdiği görülmektedir. Ekonomik açıdan Suriyeli sığınmacıların sıkıntı yarattığı iddiası muhalefet partilerinin sıklıkla iktidara karşı başvurduğu bir iddia olmakla birlikte; kriz döneminde iktidar partisi tarafından da Suriye sığınmacıların ülkeye ekonomik açıdan yük olduğu iddiası vurgulanmaya başlanmış ve bunun başlıca sorumlusu olarak da Avrupalı devletler gösterilmiştir. Bu bağlamda; Sabah Gazetesi de sığınmacıların ülkeye yaptıkları pozitif katkılara değinen iddia içeren haberler yerine; göç dalgasının devam etmesinin ekonomik olarak artık kaldırılamaz hale geldiğini vurgulayan negatif bakış içeren iddialara yer vermektedir. İddia sahipleri açısından değerlendirildiğinde, özellikle Sabah Gazetesi'nde, kriz zamanlarında iktidar partisi mensuplarının haberlerde iddia sahibi olarak daha çok yer aldığı görülmektedir. Bu durum, Sabah Gazetesi'nin kriz zamanlarında iktidar partisi mensuplarının iddialarını görünür kılmak istediğini ortaya koymaktadır.

İktidar partisi mensuplarının iddia sahibi olduğu haberlerde sığınmacılar doğrudan bir dış politika kozu olarak tanımlanmamıştır. Bununla birlikte "şimdi Avrupalı siyasiler ne yapacaklarını düşünsünler" gibi ifadelerle sığınmacıların dış politika açısından iktidarın elini güçlendiren bir unsur olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki; iktidar partisi muhalif kanatta yer

alanları Avrupa'yla birlikte hareket etmekle suçlarken; muhalefet kanadı da iktidar partisini Avrupa'yla birlikte hareket ettiği konusunda suçlayan iddialarda karşıt aktör olarak konumlandırmaktadır.

Uluslararası kurumlar iddia sahibi olarak yer aldıkları haberlerde Türkiye'ye karşı destekleyici bir tavır sergilemişlerdir. Ancak bu tutum, sığınmacıları odağa koyan insani bir yaklaşımdan ziyade, bir diplomasi krizinin önüne geçme iradesi olarak kendini göstermektedir.

Bianet sığınmacı konusunu siyaset malzemesi olarak değil; daha çok insani bir konu olarak ele almakta ve yayınladığı haberlerde bu yönde iddialara yer vermektedir. Bianet'te hem iktidara hem de muhalefete karşı bir duruş söz konusudur. Çünkü asıl karşıt olarak konumlandırılan mevcut düzenin sürmesini sağlayan ve insani açıdan sığınmacıların yok sayılmasına sebep olan dinamiklerdir. Aynı çerçeveler, Sabah ve Cumhuriyet Gazetesi'nde farklı iddiaları temellendirirken kullanılmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi'nde, 'Avrupalı devletlerin yükümlülükleri' çerçevesi kullanılırken, iktidarın uyguladığı yanlış politikalara ve bunun sorumluluğunu başkalarının üstüne yıkmaya çalışmasına vurgu yapılmaktadır. Buna karşın, Sabah Gazetesi'nde iddia sahipleri bu çerçeveyi kullanarak Avrupa'yı, iktidar partisi iddialarının sorumlusu olarak işaret etmektedir.

Her üç gazetede de sığınmacıları 'insan hakları' çerçevesiyle iddialarına konu eden iddia sahipleri, büyük oranda sivil toplum aktörleridir. Bianet'in 'insan hakları' çerçevesini kullanma sıklığı ve iddia sahiplerinin sığınmacılara yönelik pozitif bakış açıları göz önünde bulundurulduğunda, daha kapsayıcı bir dil kullandığı belirtebilir.

Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde kapsayıcı bir dil kullanılan iddiaların daha az yer bulduğu görülmektedir. Çünkü iki gazetede de özellikle kriz zamanında farklı şekillerde ötekileştirilmiş Suriyeli sığınmacılar, kendileri üzerinde yürütülen iç ve dış siyasetin sadece gizli nesnesi konumuna getirilmiştir. Birçok iddianın nesne aktörü olmaları ve pozitif bakış açısıyla yer verilen iddiaların sayısının azlığı bu durumu ortaya koymaktadır.

İki gazetede de ulusal aktörler iddia sahibi olarak daha çok yer bulmuşlardır. Sabah Gazetesi'nde sıklıkla Avrupa devletleri ve kurumları olmakla birlikte; muhalefet de suçlayıcı iddiaların muhatabı olmuş ve Avrupalı aktörler ile birlikte mevcut sorunların sorumlusu olarak gösterilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nde iddiaların yöneldiği adres ise iktidar partisi AKP ve Avrupa ülkeleri olarak öne çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacıların içinde buldukları durumdan bahseden haberler genellikle Avrupa'nın onları kabul etmeleri gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum, sığınmacılar özelinde pozitif ve hak temelli bir yaklaşım sergilenmediğini göstermemektedir. Cumhuriyet Gazetesi de hem kalmalarının hem gönderiliş yollarının hem de Türkiye'de yaşadıkları zorlukların hükümetin uyguladığı yanlış politikalar yüzünden olduğu vurgusu yapmaktadır.

Medyada çoğunlukla kaçışları sırasında yaşadıkları dramlarla yer alan sığınmacılar, bu çalışmada ele alınan kriz dönemlerinde farklı iddiaların nesnesi olarak sunulmuşlardır. İddia analiz yöntemiyle incelenen haberlerde, Suriyeli sığınmacıların insan hakları bağlamında uğradıkları haksızlıklar dile getirilirken bile, bir dış politika unsuru gibi ele alınmaları, aslında yine insan olduklarının unutulup sorunun öznesi olan yığınlar olarak sunulduklarını göstermektedir.

Araştırma kapsamında analiz edilen mecralarda, Suriyeli sığınmacıların temsiline ilişkin daha önceki araştırmalarda ortaya konan tanımlamaların, bu araştırmanın kapsamına giren dönemlerde görülmediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Türk halkının misafirperverliği, Türk kültürünün çok kültürlü yapısı ve sığınmacıların yardıma muhtaç oldukları temalarının yerini, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda yardıma muhtaç olduğu temasına bıraktığı izlenmiştir. Bu bağlamda muhtaçlık kavramı yer değiştirmiştir.

Siyasallaşan bir olgu haline gelen sığınmacı konusu, göç politikaları üzerinden hali hazırda ayrılmış olan toplum kesimlerinin birbirinden daha da uzaklaşmasına sebep olmuştur. İlginç olan siyasi ayrışmanın arttığı bu dönemde, ideolojik mesafelerin artması karşın; sığınmacılara yönelik söylemlerin en azından

bakış açısı bağlamında yakınlaşmasıdır. Bu çalışmanın bulgularına göre konuyu değerlendirme şekilleri farklı olan aktörler, genelde nötr bir tutumla benzer bir bakış açısı inşa etmiştir.

Bu çalışma ayrıca, sığınmacıların iddia sahibi olarak yer aldığı çok az sayıda haber olduğunu ortaya koymaktadır. Kriz/çatışma zamanlarında daha çok siyasilerin sözlerine yer verilirken, Suriyeli sığınmacıların iddia sahibi olarak haberlerde yer bulamadıkları görülmektedir. Bu çalışma kapsamına giren iddia içeren haberlerde, sığınmacıların entegrasyon süreçleriyle ilgili konulara oldukça az yer verilirken; aslında tam da bu entegrasyon eksikliğinden yok sayılmakta ve iddia sahibi olarak çok az haberde yer bulabilmekteler.

AKP İktidarı'nın Ensar söylemleri ve destekleyici politikalarına ait söylemler, bu çalışma kapsamına giren iddia içeren haberlerde karşımıza çıkmamaktadır. Sığınmacılara karşı açık bir karşıt tavır söz konusu olmamakla birlikte; karşıt aktörlere yönelik söylemler geliştirirken sığınmacıların göz ardı edildiği ve sıklıkla 'nesne aktör' olarak konumlandırıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte, bu çalışma iddia sahipleri ve iddia konularının inanç temelli bir düzlemde -en azından kriz zamanlarında- ilerlemediğini savlamaktadır. Kriz zamanlarında bu söylemler yerini sığınmacıların oldukça görünmez oldukları ve dış güvenlik konusu ve nesnesi haline geldikleri söylemlere bırakmaktadır. Yani, haberlerde sığınmacıların temsilinden çok konunun karşıt siyasi duruş üzerinden tanımlanması söz konusu olmaktadır.

Bu çalışma, sınırlı bir zaman aralığı ve belirli medya organları üzerinden sığınmacı söylemlerinin inşasını ele almıştır. Gelecek çalışmalar, bu konuyu daha geniş bir zaman diliminde ve farklı medya türlerini kapsayacak şekilde derinleştirebilir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların kendi seslerinin nasıl temsil edildiği veya edilmediği üzerine yapılacak çalışmalar konuya farklı bir boyut kazandırabilir. Benzer şekilde sivil toplum örgütlerinin ve siyasi partilerin kendi söylem üretim süreçlerinin incelenmesi, kriz zamanlarında bu söylemlerin nasıl şekillendirildiğine dair kapsamlı bir anlayış sunacaktır.

Kaynakça

- Akar, S., & Erdoğan, M. M. (2019). Syrian refugees in Turkey and integration problem ahead. *Journal of International Migration and Integration*, 20(3), 925–940. <https://doi.org/10.4236/jss.2024.1211003>
- Akarçay, P. (2021). İsveç'te göçmen politikaları kapsamında aşırı sağ partinin yükselişi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 165–190. <https://doi.org/10.33630/ausbf.823550>
- Akbaytürk Çanak, T., Çelik, S., Çetinkaya, İ., Çukadar, S., Güneş, G., Gürdal, G., ... Kaygusuz, A. (2014). 2023'e doğru Türkiye'de üniversite kütüphaneleri: Mevcut durum, sorunlar, standartlar ve çözüm önerileri. Yükseköğretim Kurulu.
- Afyonoğlu, M. F. (2021). Konya'da sığınmacılara yönelik hizmet sunan sivil toplum örgütleri: Hak temelli yaklaşım ve hayırseverlik yaklaşımı perspektifleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 805–832. <https://doi.org/10.33417/tsh.876366>
- Balkılıç, Ö., & Teke Lloyd, F. A. (2020). Akp'nin Suriyeli göçmen söylemini Türkiye'nin jeopolitik senaryosuyla birlikte okumak. *Alternatif Politika*, 12(3), 542–564.
- Balta, E. (2021, 26 Ekim). Akp'nin popülist dış politikası. *İstanbul*. <https://istanpol.org/post-akp-nin-populist-dis-politikas>
- Baran, T., & Macar, E. (2017). Değişen güvenlik yaklaşımları örneğinde Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik yaklaşımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 251–259. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434592>
- Brändle, V. K., Eisele, O., & Trenz, H. J. (2019). Contesting European Solidarity during the 'Refugee Crisis': A comparative investigation of media claims in Denmark, Germany, Greece and Italy. *Mass Communication and Society*, 22(6), 708–732. <https://doi.org/10.1080/15205436.2019.1674877>
- Çalık, M., & Baykal, K. C. (2020). Habertürk, Sabah ve Birgün gazetelerindeki Suriyeli mülteci haberlerinin eleştirel söylem çözümlemesi. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 241–262. <https://doi.org/10.46250/kulturder.720564>
- Demir, A. F., & Atak, Y. G. (2020). Erdoğan'ın ve Merkel'in Suriyeli mülteci krizine yaklaşımları: Liderlerin söylemleri ve eylemleri temelinde karşılaştırmalı analiz. *Avrasya Etüdları*, 57(1), 121–152.
- Doğanay, Ü. (2019). Mülteci hakları için medya ve sivil toplum iş birliği projesi: Medya 18 aylık izleme raporu: Ulusal ve yerel medyada mülteci ve göç haberleri. İGAM. <https://igamder.org/uploads/belgeler/Medya18AylıkIzlemeRaporu.pdf>
- Doğanay, Ü., & Çoban Keneş, H. (2016). Yazılı basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerekçelerinin inşası. *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 143–184.
- Ekinci, S., & Acar, A. (2021). Göç ve güvenlik: Cumhuriyet Halk Partisi'nin Suriyeli göçmenler konusundaki söylemlerinin güvenlikleştirme perspektifinden değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 276–291.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M., Kavukçuer, Y., & Çetinkaya, T. (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik medya algısı. *Liberal Perspektif: Analiz*, (5). <https://oad.org.tr/yayinlar/analiz/turkiyede-yasayan-suriyeli-multecilere-yonelik-medya-algisi/>

- Ersoy, A. F., & Ala, M. (2019). Suriyeli sığınmacı ve mültecilere ilişkin görüşler: Osmaniye’de nitel bir araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(3), 1343–1356. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.09.1181>
- Fahrettin Altun: Göçmenlere biber gazı sıkın ülke ahlaktan bahsedemez. (2020, 4 Mart). *Cumhuriyet*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/fahrettin-altun-gocmenlere-biber-gazi-sikan-ulke-ahlaktan-bahsedemez-1724943>
- İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’dan göçmen açıklaması: “Bu daha başlangıç”. (2020, 7 Mart). *Cumhuriyet*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/icisleri-bakani-suleyman-soyludan-gocmen-aciklamasi-bu-daha-baslangic-1725686?ysclid=mg6q8i69gt406853113>
- Karlı, İ., & Budak, Y. (2012). Alternatif medya alternatif gazetecilik. Ö. Özer (Ed.), *Alternatif medya* (ss. 247-270). Literatür Yayıncılık.
- Koopmans, R., & Erbe, J. (2004). Towards a European public sphere? *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 17(2), 97–118.
- Memişoğlu, F., & Başol, H. Ç. (2019). Turkish media’s response to the 2015 ‘refugee crisis’. *Alternatif Politika*, 11(1), 192–233.
- Mülteci Hakları Koordinasyonu. (2021.). *Yunanistan ve Türkiye sınırındaki mültecilerin durumuna ilişkin gözlem ve değerlendirme raporu*. Mülteci Hakları Koordinasyonu. https://multecihaklari.org/?p=779#_ftn3
- Özel, S. (2020). Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki statüsü, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(2), 709-734.
- Seyhan, A. S., Zararsız, Ö. F., & Ayaşlıoğlu, E. (2021). Pandeminin politikleştirilmesi ve söylem: Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri örneğinde koronavirus haberleri üzerine bir analiz. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (35), 17–37. <https://doi.org/10.31123/akil.888144>
- Sınırdaki Öldürdükleri mültecilerin Hesabını Soracağız. (2020). *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/03/11/sinirda-oldurdukleri-multecilerin-hesabini-soracagiz>
- Şen, A. F., & Taşdelen, H. (2019). Haberde söylem üretimi: 2018 Döviz kuru krizinin haber medyasındaki yansımaları. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (AKİL)*, (31), 254–275. <https://doi.org/10.31123/akil.532292>
- Şenses, N. (2020). Göçmen odaklı sivil toplum oluşumları: Değişen eylemler ve siyasetler. *Alternatif Politika*, 12(1), 50–78.
- Tahincioğlu, N. D. (2020). Avrupa’daki sağ popülist partilerin göçmen karşıtı söylemleri üzerine bir değerlendirme. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 282–291. <https://doi.org/10.47140/kusbder.734832>
- Tanıtım ve Medya Başkanlığı. (2015). 4. Olağan büyük kongre 2023 siyasi vizyonu. *AK Parti*. <http://www.akparti.org.tr/media/272148/2023-vizyonu.pdf>
- Taylan, A. (2012). *Alternatif medya ve Bianet örneği: Türkiye’de alternatif medyaya dair etnografik çalışma* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Toker, H. (2007). *Kamusal alanda Avrupa Birliği tartışmaları: Haber medyası incelemesi*. (Avrupa Birliği Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi, No. 2). Avrupa Birliği Bakanlığı.
- Topcuoglu-Atasü, R. (2019). Media discussion on the naturalization policy for Syrians in Turkey. *International Migration*, 57(2), 1–13.

Yücel, Ö. E., & Dođankaya, A. (2017). *Representation of the Syrian refugees in Turkish media*. ResearchGate.

https://www.researchgate.net/publication/318726213_Representation_of_the_Syrian_Refugees_in_Turkish_Media

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.

Ek 1. Cumhuriyet Gazetesi İddia İçeren Haberler Alt Değişken Dağılımı

1 Ocak 2020-1 Ekim 2020	<u>Konu/Cerçeve</u>		<u>Karşıt Aktör</u>		<u>Nesne Aktör</u>		<u>Bekleş</u>			
	Türkiye'nin Ulusal Çıkarları	Avrupa'nın Dış Politika Unsuru	Avrupalı Devletlerin Yükümlülükleri	İktidar Partisi/y Muhalefet Partisi	Sığınmacı Sığınmacı lar	Türkiye	Avrupa İktidar	Nötr	Pozitif	Negatif
İktidar Partisi	9		9	1	1	7	1	8	1	
Muhalefet Partisi	11	7	4	10	1				4	7
Sivil Toplum Bileşenleri	14		14	12	2		13	1	13	
Sığınmacılar	3		3	1	2		1	1	3	
Köşe Yazarları	16	12	4	2	12	5	1	2	3	10
Avrupalı Siyasiler	5		5	2	1	2	1	2	3	2
Uluslararası Kurumlar	4		1	3	2	2	1	3	4	
Uluslararası Haber Ajansları	1		1	1				1	1	
Toplam	63									

Ek 2. Sabah Gazetesi İddia İçeren Haberler Alt Değişken Dağılımı

1 Ocak 2020-1 Ekim 2020	Konu/Çerçeve		Karşıt Aktör		Mesne Aktör		Bakış						
	Türkiye'nin Ulusal Çıkarları	Avrupa'nın Dış Politika Unsuru	Avrupalı Devletlerin İnsan Hakları	Avrupalı Devletlerin Yükümlülükleri	İktidar Partisi/Yetkililer	Muhalefet Partisi/Yetkililer	Sığınmacı Avrupa/kurumlar	Türkiye Sığınmacı lar	Türkiye Sığınmacı lar	Avrupa İktidar	Nötr	Pozitif	Negatif
İktidar Partisi Siyasileri	8	1	2	5	1	1	7	6	2	6	2		
Muhalefet Partileri Siyasileri													
Sivil Toplum Bileşenleri	10	3	6	3	2	2	8	1	7	3	3	4	3
Sığınmacılar	2		2				1	1	1	1		2	
Köşe Yazarları	8	3	1	4	4	4	3	1	5	3	5	2	1
Avrupalı Siyasiler	4		3	1	1	1	3	2	2	3	2		2
Uluslararası Kurumlar	9		1	5			8	4	7	2	4	4	1
Uluslararası Haber Ajansları													
Toplam	42												

